

Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se
kopia till ku.kkm@regeringskansliet.se

Remiss. Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun (SOU 2023:58)

Ku2023/01093

Sammanfattning

Remissförfrågan har skickats till Region Gotland, Gotlands kommun, den regionala biblioteksverksamheten och filmområdet. Region Gotlands svar omfattar samtliga dessa verksamheter.

Region Gotland ställer sig positiv till flera av utredningens intentioner. Några exempel på positiva förändringar är öppnare skrivningar för att tillåta fler konstområden, lättare att inkludera nya verksamheter och möjlighet för kommuner att delta på mer lika villkor. Utredningens förslag till förändringar gällande kultursamverkansplaner, uppföljning, regional fördelning av statsanslag till kommunal verksamhet och finansiering ställer vi oss däremot tveksamma till.

Tanken med kultursamverkansplaner är god, men medför flera risker. Bland annat riskerar kulturpolitiken få lägre status och prioritering på regional nivå. Det riskerar också bli mindre målstyrning mot den nationella kulturpolitiken och därmed minskad nationell likvärdighet i kulturutbud och förutsättningar. Behovet av regionala kulturplaner finns också kvar, så administrationen minskar inte regionalt.

Region Gotland anser att dagens administrativa system är lätt och hanterbart. Kraven på rapportering och uppföljning ser vi som ett minimum för att säkerställa att statsstödsreglerna efterföljs. Samordningen mellan Kulturanalys, Kulturrådet och regionerna kring statistikinsamling via Kulturdatabasen är väl fungerande. Förändringar enligt förslaget kan innebära dubbelrapportering och kostnadsökningar för regionerna.

För biblioteken uppstår en problematik i den föreslagna lagtexten kring att det fria kulturlivets resurser ska tas till vara i den verksamhet som får stöd. Denna skrivning är inte anpassad till biblioteksverksamheterna. Detsamma gäller formuleringen om att kultursamverkansplanerna ska tas fram i samråd med det fria kulturlivet och professionella kulturskapare i länet.

Region Gotland ser inget behov av att också fördela statliga medel till kommunal verksamhet för exempelvis läsfrämjande, skapande skola och Kulturskola. För oss överväger fördelarna med nationell fördelning med bättre överblick och jämlikhet. Det skulle också kräva ökade administrativa resurser regionalt. Risken är att den kostnad som sparas på statlig nivå endast flyttas till regionerna.

Region Gotland ser heller inte att finansieringen för förslagets genomförande är säkerställd. Om målgruppen för samverkansmodellen ska kunna breddas samtidigt som kulturlivets befintliga infrastruktur värnas behövs betydande ekonomiska tillskott till modellen. När det gäller indragen indexering ser vi en stor risk för utarmning av befintliga verksamheter.

Region Gotland ser också att hänsyn inte tas till Gotlands särställning som kommun med ett regionalt uppdrag. De nya skrivningarna i förslagen lagtext saknar den nuvarande tydligheten. Vi anser att det måste säkerställas att Region Gotland uppbär ett regionalt uppdrag och ska betraktas som en region även framledes.

Inledning

Region Gotland är Sveriges minsta region och består av en kommun. Därmed har Gotland en särställning. I Region Gotlands organisation arbetar ofta samma personal både med regionala och kommunala frågor. Svårigheten är aldrig flernivåsamverkan, utan snarare var gränsdragningen går. Därför känner vi inte igen oss i många av de identifierade problem som utredningen beskriver. Våra utmaningar gäller inte samverkan eller närhet till verksamheter och invånare, utan snarare koppling till nationella och internationella perspektiv.

Gotland har varit med i kultursamverkansmodellen sedan dess start. Formellt sett är Region Gotland dock en kommun med ett regionalt uppdrag, vilket kan innebära svårigheter utifrån utredningens nya skrivningar och förslag. Exakt hur och vad konsekvensen blir är i dagsläget oklart. Region Gotland mötte utredningens företrädare 230601 för att få klarhet i vad förslagen rent praktiskt kan betyda för vår del, men mötet gav ingen tydlighet kring det.

Synpunkter på utredningen

Region Gotlands synpunkter presenteras utifrån förslagets struktur och numreringen hänvisar till utredningens rubriker.

9.0 Nya samverkansformer

Förslagets intention, att möjliggöra nya och mer dynamiska samarbeten mellan stat, region och kommun stötts av Region Gotland. På Gotland sker dock redan mycket dynamisk flernivåsamverkan på grund av vår särart som kommun och region. Vi har en kultur- och fritidsavdelning som hanterar både regional och kommunal kultur och folkbiblioteksverksamheten och regional biblioteksutveckling samlas inom samma avdelning. Den regionala kulturplanen och biblioteksplanen tas fram i nära samverkan och rymmer både kommunala och regionala mål och aktiviteter, vilka ofta är gemensamma.

Det Region Gotland istället ser behov av utifrån vårt perspektiv är stärkt och öppen samverkan med den statliga nivån samt strukturer och finansiering som möjliggör ökad samverkan med det fria kulturlivet.

Större delaktighet på kommunal politisk nivå kan vara bra i andra regioner. På Gotland finns dock inget behov, eftersom samma politiker idag fattar besluten om såväl regionala som kommunala kulturmedel.

Region Gotland anser också att en risk med förslaget är att små resurssvaga kommuner får sämre möjligheter än stora resursstarka.

9.1 Ett vidgat system för kultursamverkan

Region Gotland stöttar ambitionen med tydlig lagreglering i linje med de nationella kulturpolitiska målen, men anser inte att förslagens skrivningar får önskat resultat. Viktiga aspekter saknas under 2 §, exempelvis barn och ungas rätt till kultur och utveckling av kulturarvet. Vidare skapar de nya skrivningarna sämre följsamhet mot eventuella förändringar i de nationella kulturpolitiska målen. En generell hänvisning till de nationella kulturpolitiska målen i lagtexten skulle vara mer heltäckande och även mer flexibel för eventuella ändringar i politiken.

I de nya skrivningarna ser Region Gotland att det fokus som kultursamverkansmodellen har haft på infrastruktur, stabilitet och förutsägbarhet minskar. Istället prioriteras kvalitet och förnyelse, vilket Region Gotland uppskattar som tanke, men där övriga förslag från utredningen inte tillräckligt stöttar ett sådant utvecklingsfokus. Minskad målstyrning, fördelningsprinciper enligt historiska nyckeltal, avsaknad av indexreglering och utökning av medel riskerar istället att underminera möjligheterna till utvecklingsarbete.

En problematik uppstår också för biblioteken i den föreslagna lagtexten. Formuleringen att det fria kulturlivets resurser ska tas till vara i den verksamhet som får stöd är inte anpassad till biblioteksverksamheterna. Detsamma gäller formuleringen om att kultursamverkansplanerna ska tas fram i samråd med det fria kulturlivet och professionella kulturskapare i länet.

Att släppa kravet på kulturplaner och endast begära in kultursamverkansbeskrivningar ser Region Gotland som ett stort steg bakåt. Det kommer troligtvis inte att innebära minskad administration, snarare tvärtom. Även om kravet på kulturplaner från statlig nivå upphör, kvarstår behovet av en regional kulturplan. Gällande biblioteken finns redan lagkrav på lokala biblioteksplaner. Detta skulle innebära att biblioteksverksamheterna får skapa och förhålla sig till två eller tre olika typer av plandokument. Visserligen kan Region Gotland instämma med att det inte bör satsas för mycket kraft och resurser på kulturplanerna, men att endast upprätta samverkansbeskrivningar enligt utredningens förslag medför flera risker. En överhängande risk med att det statliga kravet på regionala kulturplaner upphör är att kulturpolitiken får lägre status och prioritering i regioner och kommuner, vilket kan få allvarliga konsekvenser i många delar av landet. En annan risk är att det blir svårt att fastställa hur kultursamverkan verkligen leder till uppfyllandet av den nationella kulturpolitiken. En tredje risk är minskad likvärdighet och transparens. Region Gotland ser också en risk med ambitionen att inte tydligt tidsätta de efterfrågade kultursamverkansplanerna, utan att uppdraget blir mer flytande kring att hålla dem ”aktuella”. Bättre är i så fall att ha tydligare krav på kulturplanernas upplägg och (minskade) omfattning samt längre perioder för kulturplanerna, exempelvis fem eller tio år.

Region Gotland ser positivt på förslagens ambition att göra kultursamverkansmodellen öppnare så att inkludering av nya verksamheter lättare kan ske. Detsamma gäller tanken att öppnare beskrivningar av konst- och kulturområden ska möjliggöra finansiering av fristående verksamheter genom samverkansmodellen. Det är dock svårt att utläsa hur detta ska gå till och blir därför svårt att ta ställning till. En risk finns också att modellen urholkas om inte mer resurser tillförs och uppräknigen uteblir.

Biblioteksverksamheterna ställer sig undrande inför den nya fördelningen av konst- och kulturområden som beskrivs i lagförslaget. Den regionala biblioteksverksamheten har visserligen beröringspunkter med arkiv och museer, men skiljer sig från dessa genom att inte vara en publik verksamhet med egna fastigheter och samlingar. Det läsfrämjande uppdraget är integrerad kärnverksamhet i den regionala såväl som den kommunala biblioteksverksamheten vilket gör det märkligt att dela på dessa.

9.2 Villkor för fördelning av statsbidrag

Utredningen lyfter att det är viktigt att vara tydlig för att samverkan mellan samhällsnivåerna ska fungera, men att detta inte ska ske i lagtext utan i särskilda bestämmelser. Region Gotland anser att förslaget inte är tillräckligt tydligt gällande rollfördelning och att det är svårt att utläsa vad som förväntas av respektive nivå i lagtexten. I utredningen beskrivs regionerna som ”samverkansingenjörer”. Precis som utredningen själv skriver, kan regionens roll bli oklar eller undermineras när även kommuner får en direkt relation till staten. Region Gotland anser att även om intentionen med ökad flernivåsamverkan och dialog är god, behövs ytterligare beskrivning av ansvar och roller för bedömning av förslagets konsekvenser. I förslaget möts heller inte Gotlands särställning som kommun med ett regionalt uppdrag. I den nuvarande förordningen finns en tydlig skrivning: ”3 § Det som sägs om en region i denna förordning gäller, med undantag för det som sägs i 7 § om samverkan mellan länets kommuner, också för Gotlands kommun.” Något liknande krävs i den nya lagtexten. Gotland uppbär ett regionalt uppdrag och ska ses som en region även framledes.

Region Gotland ser positivt på skrivningar om att respektera den konstnärliga friheten, men ser att det krävs mer tydlighet i hur det ska gå till och vilka krav som kommer med detta. Även denna formulering i lagförslaget skjuter bredvid målet för biblioteksverksamheten. För biblioteken handlar det snarare om armlängds avstånd gentemot bibliotekens service- och tjänsteutbud, än att freda konstnärlig frihet. Ett krav på att alla som ska få ta emot stöd måste redogöra för hur man fredar den konstnärliga friheten, blir problematisk för regional biblioteksverksamhet.

9.3 En breddad modell med en ny anslagsstruktur

För Region Gotlands del ser vi att det löpande statsbidraget i stora delar redan nu fördelas enligt historiska nyckeltal. Att ta bort indexuppräkningsarna innebär dock överhängande risk för att modellens befintliga verksamheter urholkas. Följden kan bli att de saknar möjlighet att bibehålla verksamhet och inga förutsättningar att utveckla den.

Både folkbiblioteksverksamheten och den regionala biblioteksverksamheten är positiv till förslaget om möjligheten för region och kommun att tillsammans söka statligt samverkansstöd och välkomnar att dessa föreslås vara långsiktiga och föränderliga över tid. Biblioteksverksamheten på Gotland är på grund av det isolerade ö-läget också mycket positiv till möjligheten att även kunna söka medel för samverkan med andra regioner och kommuner.

Region Gotland ser positivt på ett nytt långsiktigt stöd till kommun- och regionsamverkan. Gotland med ö-läget har stora behov av och kostnader för att samverka med andra. Utredningen saknar dock konsekvensbeskrivning av vad det innebär när stödet från Boverket tas till detta. Ett inspel från Gotlands Museum är att många museer idag erhåller stöd för sina lokaler inom Boverkets medel. Detta särskilda stöd framhålls som viktigt även framöver för att bibehålla ändamålsenliga lokaler för publik verksamhet och samlingsförvaltning.

Förslaget att de tidsbegränsade utvecklingsbidragen behålls stöttas av Region Gotland.

Region Gotland inväntar tydligare beskrivning av förslaget kring ett samlat sektorbidrag till kommuner som föreslås innefatta stöd till kulturskolor, folkbibliotek, inköp av barn- och ungdomslitteratur och skapande skola-stödet. Vi ser dock i dagsläget inget behov av denna förändring utan tycker att det fungerar bra som det är idag. Som liten region vill vi framhålla fördelarna med att fördelning sker på nationell nivå, ur kvalitets- och jämlikhetsperspektiv. Vi ser också att det skulle innebära ökad regional administration. För folkbibliotekens del har riktade statliga satsningar på biblioteksverksamhet varit mycket viktigt för det lokala utvecklingsarbetet (både Stärkta bibliotek och Bokstart) på Gotland. De riktade statliga satsningarna har också ökat politikens och allmänhetens kunskap om bibliotekens viktiga bidrag till social hållbarhet och det demokratiska samhällets utveckling. Detta ligger också i linje med Kulturrådets rapport *Folkbibliotekens framtida behov av statligt stöd 2023* som slår fast att ”det finns behov av permanent riktat statligt stöd till folkbibliotek som har fokus på verksamhetsutveckling och kompetensutveckling utifrån bibliotekslagen och bibliotekens prioriterade målgrupper”. Problemet har snarare varit att satsningarna varit kortsiktiga och därför svåra att implementera i ordinarie verksamhet efter projekttiden. Om en allmän kommunal Kulturpåse införs försvinner möjligheten till riktade statliga bibliotekssatsningar som bidrar till en mer jämlik tillgång till biblioteksverksamhet över hela Sverige.

Region Gotland ser en brist i att utredningen inte innehåller en beskrivning av hur förslaget ska finansieras. En överhängande risk finns för att förändringar föreslås inom ram, vilket skulle påverka befintlig verksamhet inom kultursamverkansmodellen negativt då samma pengar ska räcka till fler och mer. Om målgruppen för samverkansmodellen ska kunna breddas samtidigt som kulturlivets befintliga infrastruktur värnas, behövs betydande ekonomiska tillskott till modellen.

Förslaget öppnar också upp modellen för samverkan inom en rad ”nya” områden, exempelvis gestaltad livsmiljö. Region Gotland ser positivt på inkludering av detta område inom kultursamverkansmodellen, förutsatt att arbetet med att förverkliga politiken för gestaltad livsmiljö resurssätts.

9.4 Statens arbetsformer

Förslaget att nationella myndigheter och institutioner framgent ska fokusera på konkreta samverkansprojekt stöttas endast delvis av Region Gotland. Det är en viktig uppgift att bereda utvecklings- och samverkansprojekt, men Region Gotland anser att samordning mot de nationella kulturpolitiska målen också krävs. Vårt behov och önskemål är att de statliga myndigheterna får ett ökat uppdrag kring överblick och utveckling, samt i att främja jämlikhet och samverkan. Kanske möjliggörs det inom ram genom ett minskat krav på uppföljning och granskning, vilket i så fall kan vara efterfrågat.

Region Gotland ser inget behov av att minska uppföljningen, åtminstone inte utifrån vårt regionala åtagande och arbetssätt. Vi anser att dagens administrativa system är lätt och hanterbart. Kraven på rapportering och uppföljning ser vi som ett minimum för att säkerställa att statsstödsreglerna efterföljs. Samordningen mellan Kulturanalys, Kulturrådet och regionerna kring statistikinsamling via Kulturdatatabasen är väl fungerande och förändringar enligt förslaget kan innebära krav på dubbelrapportering – årligen till Kulturanalys och mer sällan till Kulturrådet. Risken är också en kostnadsökning för regionerna, ifall Kulturrådet då inte har behov av att dela på kostnaden för kulturdatatabasen.

9.5 Utvecklade dialogformer

Region Gotland stöttar utredningens förslag gällande ett statligt ansvar för politiska träffar som inkluderar kommuner. Dock behöver det säkerställas att inte bara stora kommuner inkluderas.

Region Gotland ser även positivt på de befintliga tillfällena för dialog som Kulturrådet idag bjuder in till. Kanske kan dessa inriktas mer mot utvecklingsfrågor än uppföljning och information, men den nationella anknytningen är mycket betydelsefull. Möjligen kan de reduceras till årlig dialog istället för två gånger per år.

9.6 Kommuner med statsbidrag till institutioner

Region Gotland ser positivt på att Stockholms län ges möjlighet att delta i kultursamverkansmodellen.

Övrigt

Region Gotland anser vidare att det krävs mer tid att bearbeta förslagen och ta fram nya arbetssätt än utredningen beskriver. Att den nya lagen föreslås träda i kraft 1 januari 2025 och fördelning sker enligt det nya systemet från 2026, ger inte möjlighet att förändra organisationer och implementera nya arbetssätt.

Regionstyrelsen

Meit Fohlin
Ordförande Regionstyrelsen

Stefan Hollmark
Regiondirektör